

Коріцька С.І. (*Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна*)

Кожен викладач на початку своєї діяльності стикається з цілою низкою проблем, доцільне рішення яких у майбутньому може позитивно відбитися на всьому педагогічному процесі. Це відноситься до організації навчального часу, правильного і логічного викладання матеріалу, темпу проведення заняття. Проте ці проблеми усуваються з накопиченням педагогічного досвіду та на основі відвідування занять більш досвідчених викладачів.

Головним моментом, необхідним для адекватного сприйняття матеріалу важливо врахувати: стиль його викладання, стиль поведінки викладача і характер його спілкування із студентами. Особливо актуальним це питання постає зараз, коли у процесі трансформування знаходиться все середовище, оточуюче вищу освіту. Викладач має змогу використовувати один із влаштовуючи його стилів, чи змішати їх по необхідності, але треба пам'ятати, що прогресивний розвиток освіти може гальмуватися різноманітними соціальними і політичними явищами, здатними не тільки знизити темпи розвитку освітніх відносин але й відкинути їх далеко назад, тому вибір стилю викладання повинен відповідати цілям навчання у вузі і бути по можливості більш ефективним.

Важливе значення має стиль викладання навчальної дисципліни у освітньому процесі. Розглянемо найчастіше зустрічаємі стилі і проаналізуємо доцільність їх використання у таких формах, як лекційні та лабораторні заняття.

Стиль праці - це психологічні особливості взаємодії викладача вищої школи із студентом при викладанні матеріалу. У відношенні викладача до студентів, в його керуванні студентським колективом, розрізняють авторитарний, демократичний і ліберальний стилі спілкування.

Авторитарний стиль - пов'язаний з надмірним перебільшенням ролі викладача, який завжди сам вирішує всі питання, не враховуючи думку студентів. Для цього стилю характерна надмірна вимогливість до студентів без урахування їх ділових та особистих якостей. Авторитарний стиль приборкує ініціативу і самостійність студента. Процес викладання здійснюється ні методами роз'яснення і переконання, а методами примушення, які іноді приводять до протилежного результату. Авторитарний стиль характеризується жорсткістю, у ньому домінує вимогливість до студента (його реальні

можливості не враховуються), мова категорична, не терпляча заперечень. Такий викладач впевнений, що негативні емоції найкраще стимулюють працю, тому він рідко хвалить студентів, а більше їх сварить. Вміє чітко планувати свою діяльність і того ж вимагає від підлеглих. Володіє формальним авторитетом. Найбільш ефективним виявляється використання авторитарного стилю при проведенні лекцій. Матеріал викладений студентам на лекції, повинен бути адекватно сприйнятий ними, тобто докладно без помилок і перекручень. Пізніше студенти можуть самостійно повторити матеріал, не побоюючись помилок у тексті лекцій.

Звісно, авторитарний стиль викладання вимагає глибокого знання предмету самим викладачем, хорошої орієнтації в усіх подібних темах і дає результат тільки при усвідомленому його використанні та високому педагогічному професіоналізмі.

Ліберальний стиль характеризується тим, що викладач не має чіткої системи вимог до студентів, тому не втручається в їхню роботу, не вимагає відповідальності за невиконання завдань виконавцями, пускає роботу на самоплив. При ліберальному стилі викладач обмежується переконанням, це стиль «невтручання». Мова викладача - ліберальна, частіше нерішуча, а іноді ласкава та запобіглива. У зв'язку з тим, що він не має чіткого плану роботи, нерідко діє інтуїтивно. Не виступає з відкритою критикою. Не має достатнього авторитету, щоб здійснити вплив на процес засвоєння знань студентами. Слід відмітити, що цей стиль використовується як викладачами з достатнім досвідом роботи, так і молодими викладачами.

Мотивація і цілі, які вони переслідують різні: у випадках сумлінного відношення до своєї роботи цей стиль допомагає не тільки виявити слабкі та сильні боки групи студентів, але і посилити її пізнавальні здібності, підвищити рівень засвоєння знань, які здобуваються самостійним пошуком. Тобто ліберальний стиль, при правильно організованому навчальному процесі добродійно відобразиться на його якості. Але ці сподівання не виправдовують себе при низькому інтелектуальному рівні студентів і некомпетентності викладача.

Демократичний стиль характеризується залученням студентів до обговорення і підготовки рішень по основним напрямкам діяльності групи, взаємним розподілом прав та обов'язків, розвитком самостійності студентів, при виконанні прийнятих рішень і поширенням взаємного контролю. Характер мови виважений, привітний, дружній. При формуванні вимоги основний упор

на свідомість та співпрацю. Радиться зі студентами і враховує їхню думку. Викладач багато уваги приділяє позитивній мотивації студентів за фактичні досягнення. Часто є як формальним, так і неформальним ватажком колективу. Сам проявляє ініціативу і схвалює її у студентів. Часто займається самовдосконаленням і допомагає у творчих пошуках студентів.

Демократичний стиль викладання припускає участь студента в обговоренні завдань, які стоять перед групою, вимогливість сполучається з переконанням. Викладач цим стилем показує студентам необхідність оволодіння новими навичками та формує стимули і мотивацію до навчання. Тільки у такому випадку студент розуміє, що без цих знань йому не вдається досягнути важливих для нього цілей, вирішувати поставлені задачі, виконувати професійні обов'язки. Людина усвідомивши потребу у нових знаннях, здатна показувати виняткове старання у оволодінні і реалізації нового. У студентів поступово формується бажання навчатися.

Цей стиль більш близький до оптимального: тут більше задовільності процесом і результатом праці, сильніше творчий пошук, вище результат. У колективах з таким стилем керівництва тісніше взаємовідносини між студентами, відповідальність за загальну справу, взаємний контроль.

У деяких викладачів вищої школи поступово формується індивідуальний стиль викладання. Він базується на демократичному стилі, є динамічним. Перетворюється у гострих випадках в авторитарний, а по відношенню до творчих особистостей виступає як ліберальний. Цей стиль викладання може вважатися оптимальним стилем. Важливість формування ефективного індивідуального стилю викладання пояснюється тим, що він здатен активно сприяти об'єднанню колективу, перетворюючи його в єдине ціле.

Стиль роботи викладача, безумовно, має великий вплив на якість навчального процесу, часто залежить від створеного у країні політичного клімату, історичних обумовленостей, національної специфіки і менталітету різноманітних студентів. Стиль керівництва багато у чому обумовлен структурою, кількісним і якісним складом її членів і специфікою навчання.

Чим вище творчий і інтелектуальний потенціал студентів, тим в більший мірі для викладання підійде демократичний, і в визначній степені, ліберальний стиль. Вища школа не може підлаштовуватися під кожного студента, і виробляє власну стратегію навчання. Тому слід приділяти цьому аспекту більше уваги як з боку викладача, так і з боку системи освіти в цілому.